

Судова експертиза в адміністративному судочинстві як інструмент доказування в умовах правового режиму воєнного стану та трансформації судово-експертної діяльності

Інна Братчина

науковий співробітник сектору економічних досліджень лабораторії економічних, товарознавчих досліджень та досліджень об'єктів інтелектуальної власності, Національний науковий центр «Інститут судових експертиз ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса» Міністерства юстиції України, м. Харків, Україна, ORCID: <https://orcid.org/0009-0003-3149-6512>, e-mail: bratchinna@gmail.com

Тетяна Ратушна

науковий співробітник сектору економічних досліджень лабораторії економічних, товарознавчих досліджень та досліджень об'єктів інтелектуальної власності, Національний науковий центр «Інститут судових експертиз ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса» Міністерства юстиції України, м. Харків, Україна, ORCID: <https://orcid.org/0009-0008-1743-598X>, e-mail: rts84@ukr.net

Альона Скалозубова

Науковий співробітник сектору економічних досліджень лабораторії економічних, товарознавчих досліджень та досліджень об'єктів інтелектуальної власності, Національний науковий центр «Інститут судових експертиз ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса» Міністерства юстиції України, м. Харків, Україна, ORCID: <https://orcid.org/0009-0005-6246-186X>, e-mail: sudexpert21@gmail.com

Досліджено роль судової експертизи в адміністративному судочинстві в умовах воєнного стану. Проаналізовано особливості використання економічних експертних висновків у спорах щодо оборонних закупівель та формування ціни з урахуванням податкового законодавства.

Ключові слова: адміністративне судочинство; судова експертиза; воєнний стан; оборонні закупівлі; економічна експертиза; доказування.

Forensic Examination in Administrative Proceedings as a Tool of Evidence Under Martial Law and the Transformation of Expert Activity

Inna Bratchyna, Tetiana Ratushna, Alona Skalozubova

The article examines the role of forensic examination in administrative proceedings under martial law. It analyzes the use of economic expert opinions in disputes related to defense procurement and price formation, taking into account tax legislation.

Keywords: administrative proceedings; forensic examination; martial law; defense procurement; economic expertise; evidence.

В умовах повномасштабної військової агресії російської федерації проти України держава стикається з новими викликами у сфері забезпечення територіальної цілісності, суверенітету та реалізації публічно-правових функцій. Запровадження правового режиму воєнного стану зумовило істотні зміни в механізмах державного управління, фінансово-бюджетній політиці, а також у сфері судового захисту прав, свобод та інтересів суб'єктів публічних правовідносин.

У таких умовах особливого значення набуває адміністративне судочинство, у межах якого вирішуються спори між фізичними або юридичними особами та суб'єктами владних повноважень. Відповідно до Кодексу адміністративного судочинства України доказами в адміністративному судочинстві є будь-які дані, на підставі яких суд визначає наявність або відсутність обставин (фактів), що обґрунтовують вимоги й заперечення учасників справи, а також інші обставини, які мають

значення для правильного вирішення справи [1]. Одним із таких засобів доказування є висновок експерта, який дає суду змогу отримати об'єктивні дані щодо обставин, установлення яких потребує спеціальних знань.

У період дії воєнного стану коло адміністративних спорів, що потребують застосування спеціальних знань, істотно розширюється, зокрема у сфері реалізації державної оборонної політики, використання бюджетних коштів та укладення й виконання державних контрактів. Такі правовідносини характеризуються підвищеною складністю фактичних обставин, значним нормативним регулюванням та необхідністю оцінювання економічних, фінансових і податкових показників. У зв'язку з цим висновок експерта набуває особливого значення як джерело доказової інформації у справах, що виникають з публічно-правових відносин у сфері оборонних закупівель, оскільки саме він дає суду змогу встановити обґрунтованість управлінських рішень та дотримання вимог законодавства в умовах правового режиму воєнного стану.

З метою підтримки нарощування обороноздатності держави Кабінетом Міністрів України було прийнято низку рішень, спрямованих на удосконалення механізмів оборонних закупівель, зокрема у сфері забезпечення Збройних Сил України безпілотними системами та засобами радіоелектронної боротьби тактичного рівня вітчизняного виробництва. У цьому контексті були внесені зміни до нормативно-правових актів: до постанови Кабінету Міністрів від 11.11.2022 р. № 1275 «Деякі питання здійснення оборонних закупівель на період дії правового режиму воєнного стану», якою затверджено «Порядок здійснення закупівлі безпілотних систем, засобів радіоелектронної боротьби тактичного рівня вітчизняного виробництва та їх складових частин» [2]; до постанови Кабінету Міністрів України від 20.12.2024 № 1450 «Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 11 листопада 2022 р. № 1275» [3]; до постанови Кабінету Міністрів України від 24.03.2023 р. № 256 «Про реалізацію експериментального проєкту щодо здійснення оборонних закупівель безпілотних систем, засобів радіоелектронної боротьби та ак-

тивних засобів протидії технічним розвідкам вітчизняного виробництва», якою затверджено відповідний «Порядок реалізації експериментального проєкту щодо здійснення оборонних закупівель безпілотних систем, засобів радіоелектронної боротьби та активних засобів протидії технічним розвідкам вітчизняного виробництва» [4].

Зазначеними нормативно-правовими актами визначено обов'язкові вимоги до вітчизняних виробників під час укладання державних контрактів (договорів) на виготовлення та постачання безпілотних систем (їхніх складових) для потреб Збройних Сил України. Зокрема, однією з умов участі у кваліфікаційному відборі є подання державному замовнику у сфері оборони розрахунку ціни за формою згідно з додатком 1, а також висновком експерта щодо визначення можливої орієнтовної (очікуваної) вартості безпілотної системи (її складової). Такий висновок видається спеціалізованою судово-експертною установою, яка відповідно до Закону України «Про судову експертизу» має право на виконання відповідних експертних досліджень [5].

Під час проведення економічного дослідження з метою підтвердження можливої орієнтовної (очікуваної) вартості безпілотної системи (її складової), зазначеної у розрахунку ціни, експерт-економіст здійснює аналіз та порівнює структури витрат, включених підприємством до собівартості продукції, з вимогами зазначених вище постанов Кабінету Міністрів України, а також із положеннями Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 16 «Витрати» [6].

Важливим аспектом такого дослідження є обґрунтування правомірності включення податку на додану вартість до ціни продукції з урахуванням вимог, визначених п. 32 п/р. 2 розд. XX «Перехідні положення» Податкового кодексу України [7]. Саме питання обґрунтованості сплати або звільнення від сплати податку на додану вартість у межах оборонних закупівель часто стає предметом спорів між суб'єктами господарювання та органами публічної влади.

У зв'язку з цим питання щодо правомірності формування ціни продукції, зокрема в частині застосування податкових пільг або

обов'язку сплати податку на додану вартість, виходить за межі винятково податкового аналізу та набуває комплексного публічно-правового характеру. Оцінювання таких обставин потребує поєднання спеціальних економічних знань із аналізом норм податкового та бюджетного законодавства, що зумовлює необхідність застосування судової експертизи як належного та допустимого засобу доказування у справах адміністративної юрисдикції.

Отже, результати економічних судових експертиз, проведених у межах виконання державних контрактів в умовах воєнного стану, набувають істотного доказового значення в адміністративних справах та можуть бути застосовані судами для визначення фактичних обставин справи, правильного застосування норм матеріального права та ухвалення законних і обґрунтованих судових рішень.

Перелік джерел посилання

1. Кодекс адміністративного судочинства України від 06.07.2005 р. № 2747-IV (зі змін. та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15#Text> (дата звернення: 20.01.2026).
2. Деякі питання здійснення оборонних закупівель на період дії правового режиму воєнного стану : пост. Кабміну України від № 1275 (зі змін. та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1275-2022-%D0%BF#Text> (дата звернення: 26.01.2026).
3. Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 11 листопада 2022 р. № 1275 : пост. Кабміну України від 20.12.2024 р. № 1450. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1450-2024-%D0%BF#Text> (дата звернення: 25.01.2026).
4. Про реалізацію експериментального проекту щодо здійснення оборонних закупівель безпілотних систем, засобів радіоелектронної боротьби та активних засобів протидії технічним розвідкам вітчизняного виробництва : постанова Кабміну України від 24.03.2023 р. № 256 (зі змін. та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/256-2023-%D0%BF#Text> (дата звернення: 25.01.2026).
5. Про судову експертизу : Закон України від 25.02.1994 р. № 4038-XII (зі змін. та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/4038-12#Text> (дата звернення: 26.01.2026).
6. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку : затв. наказ. Мінфіну України від 31.12.1999 р. № 318. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/z0027-00> (дата звернення: 25.01.2026).
7. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI (зі змін. та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2755-17#Text> (дата звернення: 26.01.2026).